

MEMÒRIA I ESCRITURA: MANENT I GAZIEL (I)

Entre el dietari i el periodisme

CARME ARNAU

A bans que el vent escampi les cendres de l'Any Verdguer i amb elles el nom del poeta deixi d'ocupar el lloc destacat que sens dubte mereix, convé recordar que dos autors que no han estat valorats com certament es mereixien, van dedicar pàgines magnífiques a la seva figura: Marià Manent i Agustí Calvet, conegut amb el pseudònim de Gaziél; els escrits que aquest prestigiós periodista dedicà a la República formen part d'un volum col·lectiu dedicat a aquest període, que s'ha publicat aquest any: *Cuatro escritos sobre la República*. Manent, en el pròleg per a les primeres *Obras Completas* de Verdguer, publicades per Editorial Selecta, ens va donar una imatge, viva i propera, del poeta de Folgueroles; se'l representa, de fet, com degué ser, com ell sovint el veu. "Més d'una vegada he imaginat una certa cambra a la Plana de Vic, pintada amb aquella calç una mica blavenca que s'estila a la pagesia". En aquest sentit, cal destacar que els escrits crítics de Manent, aplegats en diversos volums -*Poesia, llenguatge i forma* (1973), *Llibres d'ara i antany* (1982), *Rellegint* (1987)...-, són de lectura ben recomanable, perquè la vasta cultura del poeta no desemboca mai en avorrida erudició, sinó que està sempre al servei del llibre o de l'artista que comenta, per explicar-ho al lector -primer a si mateix-, d'una manera planera i alhora elegant. De vegades assoleix una intensitat notable, com quan narra les tenses, dramàtiques relacions que es van establir entre Tolstoi i la seva muller, que es llegien els dietaris que escrivia (*Tolstoi: el funest dietari*, dins *Rellegint*). Per la seva banda, Gaziél, que de nen, atent i emocionat, va assistir a l'enterrament de Verdguer, n'ha deixat un testimoni ple de vida a *L'enterrament de mossèn Cinto, 13 de juny de 1902*, un capítol del llibre de memòries, *Tots els camins duen a Roma*. Aquesta evocació demostra de manera esplèndida la gran popularitat de què gaudí el poeta, que Gaziél considera encertadament "el geni plasmador del català ressuscitat el segle XIX". Només aquesta popularitat, veneració per alguns dels seus contemporanis, ens pot explicar, per exemple, que l'avi de Mercè Rodoreda construís un monument estrofolari amb un bust del poeta al capdamunt, al jardí de la torreta on vivien, davant del qual la família i els amics es fotografiava, de vegades en una mena d'evocadors *tableaux vivants*, prova del bon humor d'una època de la ciutat i, sobretot,

de la vida de barri. No és estrany, doncs, que amb aquesta presència, que versos de Verdguer reblaven en cintes de pedra que s'entortolligaven al monument, la novel·lista manifestés l'admiració i el deute contret amb el poeta que, juntament amb Ruyra i Carner, van formar una trinitat modelica, que la va ajudar en la seva tasca literària, ells que "van picar pedra a la pedrera de l'idioma i van descobrir-hi vetes d'or".

Autor d'una obra poètica breu i recollida en un únic volum exhaurit, Manent és també un prosista ben notable, com ho demostra l'obra crítica a la qual m'he referit i, també, *Dietaris*, volum primer de les *Obras Completas* (2000), en vies de publica-

El periodista Agustí Calvet, conegut com a 'Gaziél'

ció, que inclou tots els dietaris, ordenats cronològicament, gràcies a Sam Abrams, del qual és l'edició. Profundament marcat per la poesia xinesa i anglesa, que traduí i convertí gairebé en pròpia, el tema central dels dietaris de Manent és la natura, el paisatge, que el poeta observa amb atenció i que sap convertir en una delicada i personal pintura, en una mena de treballada miniatura. En aquest sentit el vers de Blake, que cita, és ben aplicable a la seva obra: "Veure el món en un gra de sorra". El to emprat per Manent, com de confiança, semblantment al cas de la poesia xinesa que tant l'atreu, fa que el lector, de la mà del poeta, penetri en l'escenari evocat i pugui sentir, també, la pau que ell hi troba.

"Aquesta crònica espiritual", com Manent defineix els dietaris, aquests dietaris canònics que va escriure al llarg de tota la seva vida, també deixen constància de les transformacions del mateix poeta, amb el pas del

temps; tanmateix, els escrits salven un fragment de l'existència de la destrucció; així, per exemple, d'un dia viscut, el poeta s'emporta, com un botí, "el record d'una creu de terme i d'uns camps verds migpartits per un senderó ben blau, un paisatge d'una melangia apagada dolça". Narrador d'una gran subtilitat, Manent no insisteix en el que explica, en el que observa, i per això se l'ha de llegir atentament. A *El vent de Maia*, el dietari més valorat, amb el qual guanyà el premi Josep Pla, el dels anys de la guerra, que visqué entre el Montseny i Barcelona, el camp i la ciutat ofereixen un contrast colpidor, en el qual podem veure una representació de la vida, al mateix temps "amarga i dolça"; el costat fosc és la ciutat, en la qual regna la violència, que fa reflexionar l'autor sobre el tràgic moment que viu: "Intrigues, lluites internes, horrible carnatge. Com s'assemblen les revolucions", mentre que el vessant tendre és el que ofereix el camp, que l'acull i el fa viure d'una manera plena, de gran intensitat. I, sobretot, serena. No és estrany, doncs, que Manent es refugii tant com pugui en la natura, que mira atentament, per copsar-ne les més tènues modificacions, les de la llum, o aquelles més profundes, les que assenyalen el pas de les estacions. I la mira atentament, sobretot, per trobar-hi la imatge reveladora, que només es dona escadusserament i que llavors Manent acostuma a transformar en un poema. De fet, mirar és també un art; per això Manent s'ha referit a uns significatius

mots de Leopardi que vénen a dir que la vida d'aquells que només saben percebre els objectes senzills, "aquells dels quals només l'oïda i els altres sentits reben les sensacions" és una vida trista. Aquest no és el cas de Manent que, a més, sap traduir aquest mirada, sap transformar-la en encertats paisatges, amb arbres i flors variades, sovint presidits per la lluna, com s'esdevé en la poesia i estampes xineses. Per això, llegir l'obra de Manent ens fa penetrar en "aquest gra de sorra" marcat per la forta personalitat d'un creador que aconsegueix "veure la realitat com una revelació inesperada", com ell deia de la pintura de Vermeer. Aquesta sàvia barreja de vida quotidiana i alhora de misteri, és un dels grans encerts de l'obra de Manent, i penetrar en aquests fragments de realitat, recollits, silenciosos, encomana la serenitat al lector i resulta, en una època tan agitada i confusa com la nostra, altament recomanable.

ELS INTOCABLES

Lovecraft!

JOAN JOSEP CAMACHO GRAU

És possible que Carles Bellver Torlà (Castelló de la Plana, 1967) hagués volgut impartir classes a la Universitat de Miskatonic d'Arkham al costat de l'enigmàtic doctor Herbert West El Reanimador, o fer un viatge en tramvia al Més Enllà per visitar l'escriptor H.P. Lovecraft (1890-1937), confrare d'Edgar Allan Poe per tota l'eternitat, o ser un estudiós del *Necronomicon*, també conegut com *El llibre dels morts*, escrit al Iemen pel poeta lúcidament boig Abdul Al-Hazred l'any 730 dC. La veritat sigui dita: Bellver Torlà ha aconseguit recrear aquests mons fantàstics, i d'altres igualment onírics i propers, en el seu segon recull de contes intitulat *El llibre de tòpics* (Edicions Brosquil). Segons una circumvallació biogràfica del mateix autor, "una o dues vesprades cada setmana li agrada asseure's a escriure *petits contes estranys*".

El llibre de tòpics està compost per una vintena d'aquests microrelats d'estil concís, velat, que insinua més que mostra, a la manera d'en Perucho, el deixeble més avantatjat de Lovecraft en la literatura catalana. Les històries tenen una llargària curta, són gairebé anecdòtiques, però posen de manifest l'existència d'una altra realitat que perviu amagada sota el vernís de la normalitat en què viu ancorada la societat. Ja apuntava Breton que "l'existència és en un altre lloc". El tòtem sagrat de Bellver Torlà és Lovecraft i l'inquietant univers creat per l'escriptor de Providence: "Les Muntanyes de la Follia; la façana del temple de l'Ordre de Dagon; el port d'Innsmouth i l'Escull del Dimoni; les negres torres de Yuggoth; les escales de Cirith Ungol; la Ciutat Sense Nom al desert d'Aràbia...".

El relat central d'aquest recull, que a més dóna títol al llibre, explica la cacera de bruixes que porta a terme l'FBI a la Universitat de Miskatonic. La trama està sargida l'entorn d' *El llibre de tòpics*, elaborat pel doctor en filosofia Artemus B. Danvers, i en el qual es recullen tota mena de successos paranormals que la ciència ignora deliberadament. Es tracta d'una obra relacionada amb el *Necronomicon*, un llibre enquadrat amb pell humana i escrit amb sang, que és el centre de la recerca del creador de la bomba atòmica: Julius Robert Oppenheimer. O sigui: poca broma. Però el desenllaç és esperançador: el narrador d'aquests fets, un tal Charles Sullivan, acaba enamorant-se d'una noia de Dunwich, un poble que no apareix als mapes de l'època. En aquest sentit, resulta sorprenent com l'amor és un dels elements que soluciona la trama dels microrelats, a més de suposar la redempció dels personatges, com és el cas de *Dismòrfa*, *Sarcophilus* i *Un lliu estrany*, aquest darrer carregat d'ironia perealdersiana. A part, *El llibre de tòpics* recupera el gust per inventar bibliografies i fer relectures de llibres reals per crear noves tradicions literàries que el cànon acadèmic ha volgut obviar. El cas més significatiu és la magnífica *Història de Tombatossals*, la qual exposa l'origen i l'evolució del cicle mític de la Plana de Castelló, a la manera d'Estanisla Lem i Borges.

Sens dubte, l'erudició dels contes de Bellver Torlà és molt àmplia. Sobretot recull influències filosòfiques a tall d'anèdota: per exemple a l'infern, que té una entrada al carrer Cassola de Castelló, tenen penjat un retrat de Heidegger, i el conte *La caixa buida* s'inspira en un fragment de les *Investigacions filosòfiques*, de Wittgenstein. Però la influència més forta és la literatura fantàstica i de terror del segle XIX i del tombant del XX. Així doncs, el microrelat *Dos àngels de Swedenborg* és una baixada als inferns que podria passar per un dels relats de la Guerra Civil d'Ambrose Bierce, i el cas de *La por d'Almayr*, en què un jove Joseph Conrad a bord del *Saint Antoine* viu una història esgarriofosa, i com el dimoni de Tasmània anomenat *Sarcophilus* comet els assassinats del carrer de la Morgue, tot i que Dupin els atribueix a un orangutan. Les referències no s'acaben, i en menys de cent pàgines Carles Bellver Torlà és capaç de bastir un univers personal que neix de l'adob de la podridura de la literatura. Com diu Danvers: "Ningú no pot treure d'un llibre més del que porta dins de si mateix". Doncs això!